

Què es pot fer des de les entitats juvenils per a la integració dels joves immigrants*

Miquel Àngel Essomba i Gelabert

Associació Internacional d'Educació Intercultural a Catalunya

on and similar papers at core.ac.uk

bro

provided by Diposit Digit

Resum

El present article pretén analitzar quines poden ser les vies d'integració dels joves immigrants provinents de països del Tercer Món en les entitats juvenils del nostre país. En una primera part es fa un recorregut per les principals característiques que defineixen aquest col·lectiu, un repàs dels trets definitoris de les entitats juvenils catalanes i una lectura crítica del concepte d'integració proposat per la Generalitat de Catalunya. A la segona part es fa una proposta d'objectius de canvi a les entitats juvenils catalanes per tal que es pugui desenvolupar una integració satisfactòria, tot emfasitzant tres camps d'actuació.

Paraules clau: joves immigrants, integració, entitats juvenils, interculturalitat.

Resumen

El presente artículo pretende analizar cuales pueden ser las vías de integración de los jóvenes inmigrantes provenientes de países tercermundistas en las entidades juveniles de Cataluña. En una primera parte se hace un recorrido por las principales características que definen a este colectivo, un repaso a los rasgos propios de las entidades juveniles catalanas y una lectura crítica del concepto de integración propuesto por la Generalitat de Catalunya. En la segunda parte se hace una propuesta de objetivos de cambio en las entidades juveniles catalanas para que se pueda desarrollar una integración satisfactoria, dando énfasis a tres campos de actuación.

Palabras clave: jóvenes inmigrantes, integración, entidades juveniles, interculturalidad.

Abstract

The aim of this article is to analyse the ways of integration of young immigrants coming from Third world countries in youth associations from Catalonia. In the first part it is described the main features which define these people, a summary of the situation of Catalan youth associations and a critical view on the concept of integration by the Generalitat de

* El contingut d'aquesta comunicació és un resum de la conferència pronunciada el 16 d'octubre de 1994 en el marc d'Expocultura, organitzat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Catalunya (Catalan government). In the second part it is found a proposal of objectives for innovation addressed to the Catalan youth associations in order to develop a satisfactory integration and emphasizing three fields of action.

Key words: young immigrants, integration, youth associations, interculturality.

Sumari

1. Anàlisi prèvia
2. Proposta d'estratègia
3. Conclusió

1. Anàlisi prèvia

1.1. *Quins joves immigrants?*

Un primer concepte que cal abordar i del qual cal aclarir-ne els matisos és el de «jove immigrant». Ens centrarem en el jove provinent de països del Tercer Món, per tal d'intentar fer una aproximació a un retrat robot que ens faciliti la reflexió posterior.

La majoria d'aquests joves són de sexe masculí i vénen sense cap tipus de lligam emocional a la recerca d'un familiar o amic que els faciliti la integració. N'hi ha molts que tenen un nivell de formació i una experiència laboral baixos, i això no els ajuda gaire a l'hora de trobar una ocupació o una residència. I tots han d'abordar un xoc cultural, especialment el de la llengua, si tenim en compte el context bilingüe en què s'emmarca la nostra societat. Un darrer aspecte que incideix negativament en el seu procés d'ubicació a Catalunya és el marc legal que regula llur estada entre nosaltres, gens afavoridor respecte als seus drets com a ciutadans. Les actituds d'un nombre significatiu de membres del cos policial, juntament amb els brots xenòfobs protagonitzats per grups minoritaris radicals (és el cas del joves racistes cap-rapats), acaben de completar una panoràmica desoladora.

Les conseqüències de totes aquestes variables recauen en factors interns que influiran fortament en les actituds i en els comportaments d'aquestes persones. Una frustració per no haver trobat allò que hom esperava fa que acabin en una cruïlla i que no puguin prendre cap direcció: tornar a casa suposaria acceptar la desfeta i progressar aquí a Catalunya es fa molt difícil.

Sortosament, aquest col·lectiu no suposa ni de bon tros la totalitat de la joventut immigrant en el nostre país, però sí que representa un tant per cent prou significatiu com perquè mereixi inicialment una atenció específica. Són individus amb un alt risc de marginació, i a més per partida doble, no només pel fet de ser immigrants sinó també pel fet de ser joves.

1.2. *Quines entitats juvenils?*

Els trets essencials que defineixen les entitats juvenils són la voluntarietat i la llibertat de pertinença, fets que determinen una dinàmica concreta de funcionament basada en una certa obertura i participació, aquests aspectes contribueixen a la socialització i al manteniment de relacions entre les persones. D'entrada, sembla que aquests grups poden oferir més caliu integrador als joves immigrants que no pas l'Administració, els organismes de la qual són artificials i creats de manera forçada.

Altres característiques específiques prou significatives d'aquestes institucions són la flexibilitat, a causa dels canvis continus a què es veuen sotmeses, i també la concepció ben arrelada com a espais de creixement personal.

Aquestes entitats abasten grans àrees d'actuació que toquen aspectes fonamentalment ideològics (polítics, sindicals, d'estudiants, ecologistes, de solidaritat i cooperació, etc.) o de diversió (esportius, de lleure, clubs, etc.) i hom es pot qüestionar la idoneïtat i el grau d'integració d'aquests joves immigrants en algunes d'elles.

Un darrer punt important que cal comentar seria la dificultat que les entitats juvenils presenten enfront de la interculturalitat, que bàsicament se centra en l'excés aferrament a paràmetres de pensament occidental, tant de contingut com de forma. Fins i tot els valors de l'esforç personal o de la competitivitat, propis d'una entitat esportiva, són reflex d'una particular manera d'entendre la realitat. Aquest etnocentrisme es concreta en els eixos següents:

- a) Tota acció escomesa conté una proposta de valors comú a totes elles (eficàcia, efectivitat, optimització, etc.).
- b) Existeixen uns canals molt específics de formació i de promoció dels quadres dirigents.
- c) La voluntarietat de les accions condiciona uns requeriments previs, com són el temps lliure, una certa solvència econòmica i un determinat grau de maduració personal i social.

Podem concloure, així, que, des d'un punt de vista global, les entitats juvenils apareixen com una font adequada de recursos per a la integració dels joves immigrants del Tercer Món, tot i que no cal perdre de vista les dificultats abans esmentades inherents a la seva complexa situació.

1.3. *Quina integració?*

Per tal de realitzar la reflexió d'aquest estudi, hom ha recorregut a la definició d'*integració* que ofereix el Pla Interdepartamental d'Immigració de la Generalitat de Catalunya, que diu textualment així: «El Pla Interdepartamental d'Immigració es basa així mateix en el concepte d'integració, entenent-lo com un procés dinàmic que conté la globalitat dels diferents àmbits de la vida i en el qual participen tant els immigrants com la societat d'acollida. Per aquesta raó, cal enten-

dre la integració com una interacció sociocultural entre la població d'acollida i la població immigrant. El coneixement i la informació són elements fonamentals per al foment de la integració».

Si parem atenció als diferents conceptes que recull, hom considera que hi ha diversos punts amb els quals cal discrepar, tant pel que fa al contingut del significat que li atorga com a la metodologia d'actuació en matèria d'integració que s'hi proposa.

Certament, el document parla de «interacció sociocultural», quan la realitat el que demostra és que aquests joves no són entre nosaltres de visita lúdica, sinó que venen a cercar una feina que els permeti viure millor que en els seus llocs d'origen. A més, aquest condicionant fa que la mateixa interacció sociocultural esdevingui gairebé impossible per la manca de temps, de diners i d'aptituds que provoquen situacions de treball intens i dur amb un salari baix. El fenomen intercultural significa posar en relació recíproca diversos elements, no els socioculturals en exclusiva.

L'estratègia proposada des de la Generalitat fa esment del coneixement i de la informació com a principals instruments per a la integració. Ambdós són realment necessaris, però no suficients. Existeix un perill latent en l'acte de categorització i racionalització que pot provocar efectes contraris als desitjats inicialment, perill que s'incrementa quan hom entra en anàlisis comparatives que obliden com el fet de trobar similituds és cognitivament més complex que trobar diferències. El comportament humà, en la seva vessant cognitiva, té un sostre que només pot veure's relativitzat per la dimensió emocional i afectiva que ens recorda la insuficiència dels mètodes que solament aborden el tractament de l'intel·lecte.

Una lectura atenta de la globalitat de la definició pot conduir-nos fàcilment a la conclusió que el fet migratori és un problema i no una aportació enriquidora a l'entorn. La immigració, des d'una perspectiva d'acord amb la heterogeneïtat intracultural, no es pot concebre de forma problemàtica, tot i admetent factors determinants com el nombre elevat d'immigrants o la distància significativa entre paràmetres culturals en un context social caracteritzat per la creixent desigualtat econòmica i la inaccessibilitat a una informació justa i de qualitat dels mitjans de comunicació. No existeix un discurs intercultural; la interculturalitat no ha de ser res més que la comprensió dels desajustaments i de les dificultats que sorgeixen en les societats en funció dels seus moviments migratoris, servint-se d'una estratègia d'interrogació i anàlisi en profunditat que provoqui la transformació i un equilibri posterior.

2. Proposta d'estratègia

De tota l'anàlisi crítica prèvia, hom n'ha derivat una proposta de grans línies d'actuació que pretenen ésser una font de reflexió que contribueixi a l'avançada de les entitats juvenils de Catalunya en el terreny de la integració de joves immigrants del Tercer Món en el seu àmbit. Els objectius funcionals que articulen la proposta poden resultar vàlids, tant a un nivell macroestructural (asso-

ciacions, coordinadores, federacions, etc.) com microestructural (agrupaments escoltes, entitats locals, etc.).

2.1. *Voluntat*

Objectiu. Que les entitats juvenils tinguin una voluntat **decidida i compromesa** d'integració.

És important decidir com a acció comunitària explícita d'avançar plegats vers aquesta fita. Un dels punts febles de les entitats civils de voluntariat rau en la dificultat d'arribar a posar en marxa acords comuns si no es compta amb un amplíssim, quasi unànime, suport i convenciment de totes les parts, i és precisament la decisió col·lectiva el que facilita la realització de programes, més que en d'altres tipus d'organitzacions on l'existència d'altres mecanismes (incentius, coercitius, etc.) tenen un paper important.

Cal proposar-se com a acció comunitària explícita d'evitar el paternalisme, perill que pot transformar la iniciativa en una pràctica centrada en les necessitats de les pròpies entitats (d'autojustificació, d'imatge social, d'estar *à la page*, etc.) en comptes d'estar centrades en el propi procés d'integració d'aquests joves immigrants. En definitiva, prendre el compromís que el treball que s'ha de realitzar no serà puntual, sinó que hom persegueix una continuïtat i un abast real d'aquesta integració. És llavors que podem demanar, a l'hora d'avaluar, explicacions sobre el grau de consecució, ja que la trajectòria que cal marcar ha quedat clara des d'un principi.

2.2. *Obertura*

Objectiu. Obrir les entitats juvenils internament i externament.

L'obertura real i directa, que permet una interacció enriquidora dels projectes particulars, és probablement una de les assignatures pendents de les entitats juvenils del nostre país. Aquest objectiu caldria contemplar-lo des de quatre grans àrees d'actuació.

- a) *Obertura a nivell de debat intern sobre la immigració i la integració.* Posar el tema sobre la taula de les entitats juvenils ja suposa un primer pas d'avançada per diversos motius: d'una banda el tema es fa present i d'altra, el diàleg que en pugui sortir és en si mateix una altra eina important que cal tenir en compte si hom considera la importància de deixar expressar les resistències al canvi com un factor essencial per reconduir la percepció i l'acció col·lectiva d'un grup vers noves fites.
- b) *Descentrament de l'entitat en el contingut: acceptar la interdependència de plantejaments.* L'especialització en un àmbit específic d'actuació, la complexitat creixent del context social fan més difoses les fronteres entre les entitats i palesen una necessitat de plantejaments integrals i globalitzadors. Cal apostar per un descentrament funcional que permeti els novinguts al nostre país poder trobar un lloc significatiu des d'on els sigui possible desenvolupar llur integració amb més seguretat.

- c) *Descentrament de l'entitat en l'estructura: aprendre a treballar en equip amb altres associacions.* Una assignatura pendent de les entitats juvenils legalitzades amb l'arribada de la democràcia és la instauració d'organismes de coordinació i representació eficaços i reals que permetin impulsar projectes de suport i avançada per als seus membres, molt més enllà de la tasca aconseguida pels consells de joventut. Revitalitzar els espais de trobada de les diverses entitats amb perspectives d'avançar en un descentrament estructural pot ser garantia d'aprendre a treballar amb col·lectius ben diversos, com els d'immigrants, per exemple.
- d) *Portar la veu a la societat d'allò que es creu.* Obrir-se als mitjans de comunicació i donar a conèixer la voluntat d'integració dels joves immigrants significa mostrar a la societat una capacitat d'iniciativa en un terreny que resulta difícil. A més, la presència i el reconeixement públics pot suposar un reforç a nivell intern, però cal evitar sempre el sensacionalisme i la notícia fàcil que exigeix, tant de l'entitat com dels professionals de la comunicació, una ètica transparent i rigorosa.

2.3. Acció

Objectiu. Programar una proposta concreta d'acció en el pla intercultural amb immigrants del Tercer Món per tal d'apreciar la seva diferència i conviure-hi.

Tenir voluntat i obrir-se resulten condicions necessàries però no suficients. Cal anar més enllà i establir línies d'actuació que posin en marxa la normalització i consolidació de la interrelació d'aquestes persones i d'aquests col·lectius entre nosaltres. Hom proposa els àmbits d'actuació següents:

- a) *Generar espais de trobada.* Tindria la doble finalitat de compartir problemes comuns que evidenciessin una necessitat d'aproximació i també de comprendre el sentit de les diferències expressives entre les cultures, espai on s'originés inicialment la majoria de xocs culturals.
- b) *Formar els responsables de les entitats.* Resulta imprescindible realitzar una formació de qualitat per als quadres alts i mitjans de les entitats, fet que facilita la consecució dels objectius previstos i la implicació, una millor gestió i resolució dels conflictes previsibles i una continuïtat en el temps dels resultats aconseguits. Aquesta formació hauria de recollir en el seu plantejament la doble vessant tècnica i humanística.

Per a les entitats juvenils específicament educatives, hom proposa tres punts específics més d'actuació:

1. Revisió del programes educatius de les entitats, en els quals s'incorporin o s'aprofundeixi en els apartats següents:

— *Educació de la relació amb l'altre.* Aconseguir que els nois i les noies prenguin consciència de llur identitat, aprenguin a situar-se davant dels

altres i desenvolupin aptituds de descentrament, seguretat personal, autoestima i confiança en si mateixos i en si mateixes.

- *Educació en la diversitat.* Donar als nois i a les noies un espai i uns referents similars als que es trobaran en la societat i enfront dels quals hauran d'actuar.
- *Educació en el conflicte.* Aconseguir que els nois i les noies n'acceptin l'existència des de la normalitat, dotant-los de recursos personals per resoldre'ls de manera constructiva.

2. *Elaboració de programes d'intercanvi juvenil amb països del Tercer Món.* Aquests programes suposen una font motivadora molt alta, tant per als nois del nostre país com per als d'altres països. Per als primers el contacte directe fa perdre la por a la realitat desconeguda, i per als segons ajuda a la desmitificació del «paradís europeu». I per a tots significa l'establiment d'uns lligams afectius que van molt més enllà de les problemàtiques generals.

3. *Elaboració de projectes comuns de treball en el voluntariat.* Treballar autòctons i immigrants per una causa d'altri permet sentir-se útil i esdevé una plataforma de formació humana i d'interrelació de servei a l'altre insubstituïble. L'altre deixa de ser un estrany i passa a ser un company amb qui es comparteixen els problemes de la nova comunitat.

3. Conclusió

La reflexió d'aquestes línies fa apostar per la solució mixta d'adoptar un plantejament integral a l'hora d'intervenir amb immigració jove, que estigui en funció de l'especificitat de cada cultura participant i de cada entitat juvenil. Les propostes recollides en aquest document són prou concretes com per iniciar un procés real dins un marc de referència clar, i alhora prou àmplies com perquè cada entitat i col·lectiu d'immigrants del nostre país iniciï un debat que ens dugui a la normalització i a un model d'interculturalitat solidari i integrador.